

OLTUTAŞININ DÜNÜ, BUGÜNÜ, YARINI VE ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TÜRK HALK TAKILARI BÖLÜMÜ

Öğrt.Gör.Tahsin PARLAK*

Geleneksel Türk El Sanatları içerisinde yeterince ele alınmamış konulardan birisi de Geleneksel Türk Halk takılarıdır. Oysaki Türklere ait ilk takı örnekleri, Orta Asya'nın damgasını taşımaktadır. Hun Kurganlarında yapılan kazılarda Türklerin çok eski çağlardan beri takı sanatına önem verdikleri ve hayli maharetli birer usta oldukları ortaya çıkmıştır. Orta Asya'da başlayan Türk takı sanatı Anadolu'da bütün orijinallği ile gelişmiştir. Güllü, Oval, Ajurlu, Perçem, Zülüfbastı, Beyzi, Perperi, Sakındırak, Tomaka gibi isimlerle adlandırılan takılar geçmişten günümüze devam ede gelen hünerli ellerin ürünleridir. Hünerli eller bu takıları üretirken Doğada az bulunması yanında, renk, biçim, işleme kolaylığı ve estetik değerleriyle tanınan, kıymetli madenler grubuna giren ve ülkemizde 50'ye kadar çeşidine rastlanan elmas, zümrüt, opal, safir, yakut, lületaşı, kehribar ve oltutaşı vb. gibi kıymetli taşlardan da yararlanmış metalle bütünleştirmişlerdir. Tesbih, pipo, ağızlık ve Geleneksel Türk halk takıları yapımında kullanılan, Oltutaşı Yurdumuzda Haymana (ANKARA), Bayburt ve Dünyadaki en güzel örnekleri ile Erzurum ilimizin Oltu ilçesinde çıkarılmaktadır.

İyi değerlendirildiğinde dünya pazarlarında büyük gelir sağlayacak bu taşın özelliklerinin tanınması, Halk takılarında akıllıca kullanılması bölgemiz halkına olduğu kadar, Ülkemiz ekonomisinde büyük döviz girdisi sağlayacaktır.

Siyah kehribarda denilen oltutaşı tipik sedimenter teşekküllerdir. Neojen yaşlı birimlerinden 70-80 cm. kalınlığında bir maringrozu tabakası içinde azami birkaç santim kalınlığında bir kaç metre yataylılık gösteren merccekler halindedir. Jeolojik devirler süresinde ağaçlardaki reçinenin kil ve linyit maddelerinin emprengede edilmesinden meydana gelmiştir.

Oltutaşının en dikikat çekici yanı yerkabuğundan çıkarıldığında çok yumuşak, hava ile temas ettirilmediğinde bu yumuşaklığını muhafaza etmesi ve hava ile temas edince sertleşmesidir. Genellikle siyah

bazen koyu kahverengi, nadiren gri ve yeşilimsi renklerde bulunmaktadır.

Oltutaşı yataklarının işletme tarihi hakkında kesin bir yazılı döküman bulunmamasına rağmen bu taşın 18-19. yüzyıl boyunca çıkarıldığı sanılmaktadır.

Oltu ilçemizde başta Dutlu olmak üzere, Günlüce, Sülünkaya, Güzelsu, Gökçedere, Alatarla, İnci, Çataksu, Taşlıköy, Ormanağzı, Yeşilbağlar, Yolgözler köylerinde oltutaşı çıkarılmakta, Tutmaç, İydeli, İnci köylerinde ise geleneksel olarak işlenmemektedir. Son yıllarda bölgede açılan kurslar sayesinde oltutaşı işletmeciliği bir hayli gelişme göstermiştir. Gelişme sürecinde Oltu Kaymakamlığı, Oltu Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü ile Erzurum İş ve İşçi bulma kurumunun katkıları büyüktür. Ben de Oltutaşı sanatkârlarının problemlerini yakından inceleyerek bu konuda bazı çalışmalara vesile oldum. 1989 yılında Oltu Kaymakamı Yakup Vatan Beyle bir toplantı yaparak oltutaşı sanatkârlarını bir çatı altında toplanmasına karar verdik ve 19.01.1989 günü oltutaşı sanatını geliştirme, sanatkârlarını koruma derneğinin tüzüğünü hazırladım ve fiilen dernek kuruldu. Oltutaşı sanatkârlarının başta gelen problemlerinden toplu iş yerlerinin olmayışı idi, bu konuda dernek olarak büyük çabalar gösterildi ve 1994 yılı içerisinde Oltu Belediyesi ile müşterek 60 dükkanlık Oltutaşı imalat ve pazarlama çarşısının yapımına başlandı kısa zamanda bitirilmesi düşünülen bu iş yerleri sahiplerine düşük faizli ve uzun vadeli krediler verilerek, bu sanatın gelişmesi daha çok sağlanabilir.

Oltutaşının eskiden olduğu gibi tek başına işleyip pazarlamaktan çok, kuyumculukta altın, gümüş işleri ile birleştirilerek yeni madenlerin geliştirilmesinin gerekliliğine inandığımızdan 1991 yılında bir proje hazırladım. O yıllarda Halk Eğitimi Merkezi müdür yardımcısı idim. Bu projemi çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne gönderdim. 90.000.000 TL. ödenek geldi. Bu ödenekle Gümüş atölyesinde kullanılacak araç ve gereçler alındı. Oltu köylerinde okuma imkanı olmayan zeki çocuklardan 20 kursiyer tesbit ettik. Bu kursiyerlerin yeme, içme ve barınma giderlerini Anadolu Kalkınma Vakfınca sağlandı. Ankara Beypazarı ve Erzurumdan ustalar getitirilerek, İş ve İşçi Bulma Kurumu ile Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü bünyesinde 20 kişilik bir kurs açıldı. Açılan bu kursta Oltutaşı ile gümüş bütünleştirilerek işlenmeye başlandı. İki yıl içerisinde taş işletmeciliği ile maden belirli seviyede geliştikten sonra sıra seri üretime gelmişti.

Oltu Kaymakamlığına yeni atanan N.Mehmet Hamurcu Beyde atölyeyi dahada büyütme ve bir sisteme koymak için Oltu Kaymak-

kamlığı Halk Eğitim faaliyetlerini geliştirme fonu diye bir fon kurdu. Oltutaşı Halk takılarının gelişme süreci bu fonla dahada hızlandı ve seri üretim için bir dökümhane kurulması kararlaştırıldı. 1993 yılında faaliyete geçen bu atölyede şu anda 50 kişi çalışmakta, tesbihler, ağızlıklar, pipolar, kolyeler, gerdanlıklar, küpeler, yüzükler, broşlar, resim çerçevelikleri çakmak zarfları, rozetler, isimlikler, maskot ve heykeller, kemerler, biblolar vb. gibi nicelerini üretilmektedir.

Oltutaşı sanatkarlarımızın ekonomok, sosyal, hukiki ve fiziki yönden henüz çözülmesi gereken birçok problemleri vardır. Bu problemlerin ilgili kurum ve kuruluşlarca ele alınması, neticeye varılması içinde öneriler geliştirilmelidir.

Bu önerilerin başında Atatürk Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulacak Türk Halk takıları yüksek okulu veya Güzel Sanatlar Fakültesine bağlı Türk Halk takıları bölümü kurularak bu konuyu motive etmelidir. Böyle bir bölüm kurulduğunda Geleneksel Türk El Sanatlarından olan Türk Halk takılarının bilinçli olarak geliştirilmesi, yaşantılması bu sahada iç ve dış piyasada ihtiyaç duyulan kalifiye elemanların yetiştirilmesi, yetişen elemanlar sayesinde oltutaşının Halk takılarında kullanım sahasını geliştirmek özellikle kırsal alanda yaşayanların boş iş gücünün değerlendirilmesi yoluyla daha geniş çalışma imkanının sağlanması, üretilecek mamülün tamamının iç ve dış pazarlarda satılarak dış ticaret dengesi bakımından şiddetle muhtaç olduğumuz döviz kaynaklarımızın gelişmesine yardımcı olacaktır.

Üniversitemizde böyle bir bölümün açılması aşağıda gösterilen hususlarda faydalıdır.

a- Oltutaşının isminden dolayı İlçemiz, İlimiz ve Üniversitemizin Türk ve dünya kamuoyunda tanınmasına yardımcı olacaktır.

b- Bölüm açıldığında bölgede var olan Oltutaşı sanatı büyük gelişme gösterecek, oltutaşının yanısıra Kuyumculuk mesleğinin gelişmesi ve bu alanda gerekli gelişmiş eleman bulunması sağlanacaktır.

c- Türk Halk takıları üretimi, emek, yoğun işgücüne dayalı yatırım olduğundan dolayı istihdam imkanı çok fazladır.

d- Okulun mezun vermesiyle yetişecek kalite elemanlar sayesinde kırsal kesimdeki boş iş gücünü değerlendirerek ilçemizdeki ve Doğu Anadolu'daki hızlı bir göçün önlenmesine yardımcı olacak, ayrıca bu kesime gelir getirici bir çalışma olacaktır.

e- Son yıllarda Endüstri Meslek Liselerinde hızla açılan kuyumculuk Bölümlerine, Halk Eğitim Merkezleri ve Örgün Eğitimlere ihtiyaç duyulan öğretmen açığı kapatılacaktır.

f- Şu anda Oltutaşı ile geçim sağlayan 5.000 insanın geleceği ile direkt ilgilidir.

*Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Elemanı.

Resim - 1:

Resim - 2:

Resim - 3

Resim - 4:

Resim - 5: